

Euskal enpresarien irudi soziala eta Empresa Vasca telebista programa (ETB2, 1992-2001)*

(The social prestige of Basque entrepreneurs and the
"Empresa Vasca" television program
[ETB2, 1992-2001])

Larrañaga Zubizarreta, Jose
UPV/EHU. Kazetaritza II saila. Sarriena auzoa, z/g. 48940 Leioa

BIBLID [1137-4462 (2004), 10; 109-133]

Jaso: 03.05.22

Onartu: 04.02.16

Ikerketaren helburuak euskal enpresarien irudia eta onarmen sozialarekin du zerikusi zuzena. Joan zen gizaldiko azken hamarkadan ongi gestionatutako enpresa talde batek eredu gisa jokatu zuen eta jokatzeko jarraitzen du beste hainbat enpresetan kultura berria ezartzeko. Euskal administrazioak SPRIren bidez eta EITB komunikabide publikoak bide ezin aproposagoa jarri zioten enpresari talde aurreratuari bere balore eta espiritu berria zabal zezaten. Bide aproposa hortarako Empresa Vasca programa, ETB2 an 1992-2001 urteetan emana.

Giltza-Hitzak: Ikusentzutezko programa ekonomikoa. Empresa Vasca. ETB. Euskal enpresariaren irudi soziala. Enpresa kudeaketaren kultura berria.

El propósito del estudio tiene relación directa con la imagen y aceptación social de los empresarios vascos. Un grupo de empresas con buena gestión ejerció el papel de modelo en la última década del siglo pasado, y continúa ejerciéndolo, con el fin de establecer una nueva cultura en diversas empresas. La administración vasca por medio de SPRI y el medio de comunicación público EITB proporcionaron un medio idóneo a un grupo de empresarios avanzados para que divulgaran su nuevos valores y espíritu innovador. El programa Empresa Vasca, emitido por ETB2 en los años 1992-2001 resulta un medio adecuado para ello.

Palabras Clave: Programa económico audiovisual. Empresa Vasca. ETB. Imagen social del empresario vasco. Nueva cultura de gestión empresarial.

Cette étude concerne directement l'image et l'acceptation sociale des chefs d'entreprises basques. Un groupe de chefs d'entreprises exerçant une bonne gestion, servit de modèle au cours des dix dernières années du siècle passé et continue à servir de modèle à l'heure actuelle, afin d'établir une nouvelle culture dans diverses entreprises. L'administration basque, au moyen de SPRI et du moyen de communication publique EITB fournit un excellent moyen de communication à un groupe de chefs d'entreprises précurseurs afin qu'ils divulguent leurs nouvelles valeurs et leur esprit innovateur. Le programme Empresa Vasca, émit par ETB2 au cours des années 1992-2001 est un moyen de communication idéal pour cela.

Mots Clés: Programme économique audiovisuel. Entreprise Basque. ETB. Image sociale du chef d'entreprise basque. Nouvelle culture de gestion des entreprises.

* Lan honek Eusko Ikaskuntzaren 2002. urteko ikerketa laguntza jaso du.

1. SARRERA

Euskal enpresa asko aldatu da azken hogeitaz urteotan, teknologi berriak erabiliaz eta gestio eredu zaharrak atzean utzi eta *management* teoriarik oinarritutako antolaketa moduak urratu dira. Enpresaria bera ere balore ongarrien sustatzaile gisa ikusten du gizarteak, orain hogeitaz urte langilearen zapaltzaile agertzen bazen ere. Gaur aberastasuna eta lana sortzaitzat hartzen da eta irudi soziala indartua dauka. Aldaketa honen ispilu da aztertzen dugun ETB 2ko *Empresa Vasca* telebista programa. Enpresari talde baten baloreak zabalteko bide ezin egokiagoa izan da 1992tik 2001ra bitartean emititu zen programa.

Azken hogeitaz urteotan baldintza sozialak eta ekonomikoak, baita politikoak ere asko aldatu dira. Komunikabideak ispilu eta eragile izan dira. Era honetan, ikerketa honek hartu nahi duen hesparrua kontutan hartuta, zera aitortu dezakegu: enpresariak orain 30 bat urte “etsai sozial” izatetik –inkestak hala diote–, errekonozimendu eta babes soziala gero eta zabalagoa edukitzea lortu dute, batik bat azken hamarkadan. Gaur egun enpresari izatea aberastasun eta enplegu sortzaile izatea da. Zein balore aldatu dira aldakuntza fenomeno hau gertatzeko? Gure iritziz, bederatzi urteetan zehar (1992-2001) ETB2tik emititu den *Empresa Vasca* programak ate asko zabalduko dizkigu eta jakin ere jakingo dugu enpresa munduan etorri berri diren eta datozen haizeak nongoak diren interpretatzen. Ikerketa honen hipotesi nagusietakoa hau da: *Empresa Vasca*-k Euskal Herriko enpresaren onarpena hedatzea du helburu. Horrekin batera, enpresa funtzioaren inguruko ikuspegi sozialaren aldaketan eragiten du. Euskal enpresa industrialen kalitate osoaren kultura berriaren baloreen hedapenean aritzen da bereziki.

2. GESTIO EREDU BERRIAK ETA ENPRESAREN PROTAGONISMOA

XX.mendearen bigarren erditik aurrera, eta bereziki azken bi hamarkadetan, kalitate osoaren teoriak, enpresaren bikaintasunarenak eta, oro har, gestio gaienak, EEBBetatik eta Japonetik abiatuz Europan zehar hedatu dira. Katean egindako produkzio handien automatizazioaren Ford-en ereduak, lan intelektuala eta esku lanaren arteko banaketan oinarritua, aldatzen ari da. Lana antolatzeko eran eta produkzio eredu berrian modulu malguagoak erabiltzen dira eta hauek gestio formula moderno eta irekiagoak dakarte, bai kanpora begira, –kontsumitzaileari eta gizarteari–, eta bai barrura begira, –bertako langileei–.

Laurogeiko hamarkada aurrera zihola, teknologia berrien agertzeak, gehien batean automatizazio prozesuan mikroelektronika erabiltzeak, lanaren antolaketa aldatu zuen eta baita kontratatze formulak ere. Produkzio harremanak gero eta gehiago lotu ziren malgutasunaren helburuarekin. Laurogeita hamargarren hamarkadan arestian aipatutako aldi baterako kontratuaren hedatzeak malgutasunaren helbururako lagundu zuen; izan ere, hau izan zen enpresariak erabili zuen oinarrietako bat lehiakortasunaren helburua lortu ahal izateko gero eta globalizatuago zegoen merkatuan.

Tailerretik enpresara

Teknologia berrien ezartzeak lan egiteko moduetan eta enpresa barruko antolaketan aldaketak eragin zituen. Enpresako kulturaren aldaketa nagusia enpresa kontzeptuak betidanik izan zuen muga ekonomizista hestua gainditu zuenean gertatu zen. S. Ghosal eta A. Bartlet-en iritziak aipatuz, I. Dorronsorok hiru balizko egoeratan ezartzen du enpresaren helburu berria, eta baita enpresariak gizartean duenarena ere.

Enpresa ekintzaren oinarria –dio hirugarren balizkoak- bere langileekin eta gizartearekin duen “kontratu etiko-moral” berria da. Kontratu honek aurreko esplotazio paternalista eta plusbalioaren jabetzea, enpresa proiektuaren etorkizunearn bat egiten duten kontratugarritasun eta aberastasunaren sortzearekin ordezkutzen du¹.

Produkzioan oinarritutako enpresa kontzepzioetik (*tailer* edo *lantegi* esango genuke, bere esangura produktiboan, oraindik ere milaka eta milaka langile eta enpresarik lan egiteko denen tokia adierazteko erabiltzen duten era batean) denen artean zuzendutako proiektuan oinarritutako kontzepziora pasatzea, eta Weil-ek dioen bezala:

Produkzioan oinarritutako enpresa kontzepzioetik (egiten dudana naiz ni) zuzendutako proiektuan oinarritutako kontzepziora (zuzentzen dudana naiz ni) komunikazio instituzionala azaltzen duen legitimitate aldaketa da. Bi anbitook gutxiagotzen badira erraza da honako hau ondorioztatzea: enpresako komunikazio instituzionala komunikazio ez komertziala da, eta prozesu osagarri eta bakarra da².

Enpresa “produktibotik” “instituzioa proiektatzen duen” enpresara pasatzea, enpresaren “logika ekonomikotik” “instituzioaren logika politikorantz” doan eboluzio bezala definitzen du ikerlari frantziarrak. Horrela esan dezakegu prozesu oso bat dagoela tailerretik enpresarantz doana, eta, era berean, ugazabatik enpresarira.

A. Cancelok, J.M. Bergarechek, J.J. Berroetak, J.A. Sanchez Asianek eta beste batzuk³ enpresariaren eta zuzentzen duen enpresaren definizio eta betebeharreri buruz gogoetak egiten dituzte. J.A. Garridok *konplejitate* kontzeptua erabiltzen du ezaugarri nabarmenentzat enpresa ekintzaren inguruan. Hitz honek E. Morinen ideietara garamatza. Filosofo frantziarrak uste du konplejitatearen ulertzeak gure buruko esturturen aldaketa sakona eskatzen duela.

1. DORRONSORO, I. TU Lankide Otsaila/Febrero 2001 Arrasate: MCC, 1992.

2. WEILL, P. La comunicación global. 2. argitalpena Barcelona: Paidós, 1992.

3. *La legitimación social de la empresa*. Bilbo: Círculo de Empresarios Vascos, 1998. J.M. Bergareche, J.I. Berroeta, A. Cancelo, C. Cavallé, P. Duran, K. Echebarria, J.A. Garrido, J.M. Lozano, A. Saenz de Miera, J. A. Sanchez Asiain, J. Sendagorta eta R. Tornabell daude egileen artean.

E. Morin-ek dioenez ez dago gizakia alde batean eta gizartea bestean; espeziea batetik eta gizabanakoak bestetik; enpresa, bere organigramarekin, produkzio programarekin, merkatu ikerketekin batean eta giza harremanekiko, pertsonalarekiko eta harreman publikoekiko arazoak bestean. Prozesu biak banazinak eta elkarren artean menpekoak dira⁴.

Enpresa definitzen ari gara, gestio era eta kontzepzio aurreratuak antolaketara esparru orokortzat hartzen ari den industria enpresa, behintzat. Hemen, helburu nagusia ez da saltzen den gaiaren ahalik eta onurarik handiena ateratzeko produzitzea, ondo produzitu eta asko salduta ere, baizik eta, enpresako partaideek, eurek, eta inguru hurbilenean duen gizarteak ontzat emango duten proiektu batean parte hartzea...

Giro honetan, beraz, ez da harrigarria izango euskal enpresa munduko adierazleek isurtzen dituzten iritziak azken urte hauetan honako esapidez zizpirtinduta egotea: “enpresa misioa”, “enpresa baloreak”, “enpresaren eta enpresariaren erantzukizun soziala”, “enpresaren gizarte partehartzea” “inguru sozialarekin bat egiten duen eta ingurugiroarekiko errespetua gordezen duen proiektua”. Eta, zer esanik ez, “enpresa moral eta etika berria”. Arrazoibide hauen harira, Dorronsorok enpresari buruz eskaintzen digun definizioa kontutan har dezakegu.

baliabide eta ahalmen zehatz batzuen multzoa, funtzionatzeko arau formal eta informalekin, zehatz edo ez hain zehatz adierazten diren mugekin, historia batekin, enplegatuekin, bezeroekin eta zerikusia edo interesa duten beste agente batzuekin. Agenteok bere berezkotasuna izan behar dute eta interpretatuak izan behar dira edozein enpresa eredu ordezkatzeko⁵.

Urruti geratzen dira XIX. mende bukaerako eta XX. mendeko enpresari handien aginte jarrera. Pablo Diazek Castells eta Fernandez de Pinedo aipatuz, Nerbioi Ezkerraldeko mehatzetako lehenengo greben kontestuan honela adierazten du:

Patronalak beti defendatu zuena, behinik behin Lehenengo Mundu Gerra ondoren arte, autoritate printzipioa izan zen. Behin hau lortu eta gero, langileen lan baldintzen inguruan bata bestearen ostean emandako hobekuntzak ez ziren arazo handiena izan⁶.

Euskal enpresak

Antolaketa eta teknologia aldaketen barruan, euskal enpresak mendebaldeko herri garatuenetan ematen diren ezartze ereduak eta teoriak bere egiten ditu. 90eko hamarkadan euskal enpresa mugitzen den parametro berriak

4. MORIN, E. “La complejidad y la empresa”. *Introducción al pensamiento complejo*-ren barruan. Barcelona: Gedisa. 1994, 121-131 orr.

5. Op. cit.

6. DÍAZ MORLÁN PABLO. *Los Ybarra. Una dinastía de empresarios. 1801-2001*. Madrid: Marcial Pons Ediciones de Historia, 2002, 229 or.

aztertzeko, euskal enpresa txiki eta ertain (EITEK) multzo bateko oinarri enpirikoan oinarritzen diren ekarpen bibliografiakoetara jo dugu⁷.

Ikerketa hauek, kasu gehienetan, enpresaren aldatze prozesua, berarentzat merkatu krisi, produkzio, edo produkzio bideratze, krisi une larrietan hasten dituzten enpresen egoerak azaltzen dituzte. Aztertutako enpresak espreski honako hauek dira: *Fuchosa, TVA Maier, Copreeci, Bellota SA* eta *Iri-azar* eta baita inkesta eta ikerketa lanetan bere izena aipatzen ez diren beste batzuk ere.

Arestian euskal enpresa txiki eta ertainen gestio formula berritzaileekin izandako esperientziak batzen dituen bibliografia aipatu ba dugu, A. Borja eta A. Mendizabal egileek bi enpresa zehazten dute (ULMA eta IRIZAR, biak ala biak kooperatibak dira) honako hau planteatzeko: enpresa logika beretik eratorritako aldaketa produktibo teknikoek antolaketa aldaketetara eta harreman sozio-laboralak demokratizatzen dituzten gestio sistema berrietara garamatzate. Aldaketa hau "enpresa logika inguru beretik emana dator"⁸.

Ondorio hauek ikusita, ETB2ko *Empresa Vasca* saioaren ikerketa eremuak zehazki 90ko hamarkadan gestio eta berritze sariak jasotako euskal enpresa industrialak azpimarratuko ditu. Enpresa hauek Euskal Erkideko Autonomoko inguru teknologiko eta zientifikoarekin ondo lotuta daude eta Saioak emandako erreportaietako protagonista nagusiak izango dira.

Kalitatearen lehentasuna

Kalitate osoa, enpresa bikaintasuna, norbere antolaketa eta beste gestio kontzeptu batzuk euskal enpresari askok solasaldietan, hitzaldietan eta baita

7. VÁZQUEZ, A. *El modelo vasco de transformación empresarial*. Bilbo: Hobest, 1998.

DORRONSORO, I. ETA BESTE BATZUK. *El modelo de gestión de las PYMES vascas de éxito*. Bilbo: Cluster de conocimiento, 2001.

BORJA, A. "¿Democracia económica de la empresa vasca? Los casos de Bellota y Maier". *Sobre la democracia económica. La democracia en la empresa*-ren barruan. Fernandez Steinko, Armando y Lacalle Daniel, editoreak. II. bolumena Barcelona: El viejo Topo, 2001, 27-60 orr.

BORJA, A. eta MENDIZABAL, A. "Nuevos sistemas organizacionales y democracia económica en la empresa". *Sobre la democracia económica. La democracia en la empresa*-ren barruan. Fernandez Steinko, Armando y Lacalle Daniel, editoreak. II bolumena Barcelona: El viejo Topo, 2001, 138-198 orr.

Gestio gairako Alfonso Vázquezen sarrerako eta oinarritzko erreferentzia ezezik, Zamudion kokatutako Cluster de Conocimiento derrigorrezko erreferentzia da euskal enpresaren gestioaren arloan ikertzeko, (www.clusterconocimiento.com) Euskal Herriko Unibertsitatearen eta Deustuako zerbitzu editorialean argitalpenak ahaztu gabe. Gure inguruko enpresei buruz *in situ* egindako kanpo lanagatik enpresa kultura berri honen lehen lerro hauetako oinarritzko erreferentziatzat aukeratu ditugun liburuen aukeraketa bermatzen dute.

8. BORJA, A. eta MENDIZABAL, A. "Nuevos sistemas organizacionales y democracia económica en la empresa". *Sobre la democracia económica. La democracia en la empresa*. II. bolumena Barcelona: El viejo Topo. Fernandez Steinko, Armando y Lacalle Daniel editores, 2001, 139-189 orr.

masa hedabideen bidez ere onartu eta “arrunt egin” duten berbak dira. Zentzu honetan ez da ahaztu behar, Eusko Jaurlaritzak jokatu duen papera euskal enpresak aldatzeko eta agintean dagoen enpresari multzoaren pentsakera berritzeko orduan. Gestio onak gaiaren kalitatearekin ez ezik enpresaren prozesu produktiboaren antolaketa onarekin ere bat egin zuen. Azkar ezarri ziren Kalitate baieztapenak eta sariak.

Industria Berregituraketa eta Sustapenerako Elkartearen (IBSE-SPRI) bidez enpresa gestio sistema berriak ezartzeko, bere sorrera beretik Eusko Jaurlaritzak izan duen jarrera erabakiorra, baloratua eta, oro har, onartua izan da hainbat egileren artean gako nagusi bezala euskal enpresak aurkako egoerak eta 83-84ko edo 91-93ko bezalako krisi uneak gainditu ahal izateko. Berriko egindako ikerketa enpirikoek baieztapen hauek bermatzen dute⁹. 1981-2001 IBSE-k enpresa egin eta saltzeko pentsakera aldaketaren indartzea adierazte du. Halaber, kalitatearen gai espezifikoa Eusko Jaurlaritzak Kalitatearen Euskal Fundazioa, Euskalit, sortu eta bultzatu zuen, horretaz ihardungo dugu ondoren.

Erreferentzia nagusiak 90eko hamarkadaren hasieran sortu ziren. Europako industriak, Europako Batzordearen laguntzak Europako Kalitate saria ezartzen du 1992an, Urrezko “Q” saria, enpresa kalitatearen desio guztien erreferentziatzat hartzen dena. Europako Urrezko “Q” saria, gorago aipatu bezala, Euskadin bi enpresak besterik lortu ez dutena: Gasnalsa, Arabako Gas Natural enpresa publikoak, 1998an (Espainian sari hau lortu zuen lehen enpresa) eta Ormaiztegiko Irizar Karrozeria Kooperatibak, 2000. urtean. 1992a zen, halaber, Euskadin krisiak behea jo gabe zegoen garaia eta enpresa txikien kalitatearen gestiorako planteamenduetan irtenbiderik ikusten ez zena Nahikoa da esatea 1992ko urte horretan 40 enpresa zirela Euskal Herrian kalitatearen ziurtatze baieztapena lortu zutenak, gehien batean AENOR-rek emandakoak, ISO/UNE 900 arauarekin, eta 2001eko amaieran 2.600 baino gehiago direla Erkidego Autonomoan kalifikatuak.

Aipatutako datook azaltzen duten bezala ISO 9000 kalitate ziurtagiria ohikoa da euskal industriaren enpresa gunean, baina ez da gauza bera gertatzen ISO beste aruari dagokionean. Beste arau honek industria produkzioaren prozesu garbia adierazten du, hau da, ingurugiro ziurtagiria da.

ISO 14001 Ingurugiro Ziurtagiria da, ISO 9000 Kalitatearen Berme eta Ziurtagiria den era berean. Euskal Erkidego Autonomoko 532 enpresa industrialetan egindako ikerketa baten ondorioekin azaldutako 2000ko apirilko txosten batean erreferentzia osagarri bezala balio dute ondorio batzuk ateratzen ditu IHOBek, Eusko Jaurlaritzako Ingurugiro Gestiorako Elkartea Publikoak; ondorio hauek, halaber, aurretik aipatutako euskal enpresa industrialen ildoan indartzen dute, gehien batean SPRIren bidez Eusko Jaurlaritzak zuzendutako politiken laguntzarekin. Kalitatearen eta ingurugiroaren ziurtagiriaren

9. PLAZA, B. eta VELASCO, R. *Política Industrial de las Comunidades Autónomas*. Bilbao: CEV, 2001.

kopuruak industriaren goranzko joera azaltzen dute, nahiz eta, IHOBEren arabera, Europako parametroekin erkatzeko urruti egon; izan ere, “euskal enpresek ez dute ingurugiroa errentagarritasun eta lehiakortasunaren oinarritzko eragiletzat hartzen. Enpresaren lehentasunak produktuen kalitatea, gestioaren kalitatea eta produktibitatea dira”¹⁰.

Oraindik ere enpresek ingurugiro neurriak hartzea errendimendu ekonomiko eta produktuaren hobetzetzat hartzen dute, hala ere, gutxika-gutxika, euskal enpresa kontzientzia hartzen ari da ingurugiro fisikoa errespetatu beharrez; izan ere, garapen “erajasagarria” eraso osoa izan da naturarako (haizea, ur eta lurrerako) eta hau oso kaltetuta geratu da, nahiz eta enpresarien erdiak, oraindik ere, uste izan euren aktibitate enpresarialak ez duela lantegia edo tailerraren ingurua kaltetu. Azpimarratu beharrekoa da instituzioen lana zentzu honetan.

Eusko Jaurlaritzaren Industria Sailak egindako eta eragindako enpresa kalitateari buruzko ikerketek enpresa “eramaile” bezala definitutako enpresa diagnosia adierazten dute (ezagutzaz jabetu ezezik, bere baitan gestio maila aurreratutako garatu ere egin duena)¹¹ eta oinarritzko elementua da beste enpresentzako.

Bertako esperientziak zuzendariak mugiarazteko bidal daitezkeen mezurik sinesgarrien eta eraginkorrenak dira. Kontestu honetan, kalitateari dagokionez aurreratuen dagoen enpresa multzoa oinarritzko elementutzat hartzen da. Beharrezkoa dirudi, beraz, enpresa aurreratuen hauen lana indartu eta hedatzea oso era ezberdinetan¹².

Era hauetako bat, lan honetan adieraziko duguna, bide komunikatzaile eta transmisorea da –telebista– bere asteroko *Enpresa Vasca* saioaren bidez. Honela, Euskalit, Kalitaterako Euskal Fundazioaren bidez Eusko Jaurlaritzaren politikarekin batera, Ezagutzaren Clusterrak (1996) 1997tik aurrera gestioan aurreratutako enpresen ezagutza publikoaren metodo bat ezarri zuen, Eranskinetan azalduko dugu zerranda.

Ezagutzaren Clusterrak lurraldeko 165 baino enpresa eta instituzio gehiago batzen ditu. Bere azken helburua enpresen berrikuntza eta gestioaren kalitatezko eredu aurreratuenak bultzatzea da. M Porterrek, berak, 2002ko

10. *Ecobarómetro Industrial 2000. Actitud y compromiso ambiental de la empresa vasca*. Informe de la Sociedad Pública Gestión Ambiental, Bilbo: IHOBE. Apirila 2000.

11. AYERBE, M.; MUGARZA, I. *Las decisiones de implantar la gestión de la Calidad Total: Una aproximación al perfil del directivo vasco y su organización*. Gasteiz: Eusko Jaurlaritzako Industria Saila, 1998. Ikerketa honetan egileek 5 talde homogeneotan ezartzen dituzte enpresak euren kanpo lanerako: Enpresa Eramailen Taldea, Jarraitzaileak, Inplikatuak, Prestatuak eta, azkeneko, enpresa Gutxiago Aurreratutak. Egileen arabera *Eramailak* Kalitate Osorantz Zuzendutako mailarik gorenean egongo lirarteke, eta enpresa *Gutxiago Aurreratutak* Ohiko Orientazioaren beste ertzean.

12. LKS *La calidad en las Empresas Industriales de la Comunidad Autónoma del País Vasco*. 1997: Gasteiz: Eusko Jaurlaritzako Industria Saila. 80. or.

ekanean bi enpresa aukeratu zituen estrategia globaleko gestio teknika berritzaileak ezartzearen erreferentzia gisa: Ormaiztegi *Irizar* eta Beasaingo *CAF*, biak ala biak Gipuzkoako Goiherri eskualdekoak. Atzerriko hedatze eta salmenta datuak azpimarratzeaz gain, honako hau nabarmentzen du *Irizarri* buruz: “bertako langileen inplikazio handia eta inguru soziala hobetzera emandako zuzendaritzaren egituraketa laua. Sektoreko efizientzia eta errendagarritasunean aintzindaria.” *CAF*-i buruz honako hau dio: “inbertsio handia I+G arloan; Euskal Zentro Teknologikoetako trenbide ikerketa zentroa.”¹³.

Enpresaren protagonismoa eta erantzunkizun soziala

Circulo de Empresarios Vascos delakoak Euskal Herrian enpresariaren figuraren perzeptzio sozialari buruz jakiteko zehazki eskatutako inkestek argi eta garbi azaltzen dute, emaitzen arabera, laurogeigarren hamarkadan euskal gizarte berean antzematen den aldaketa prozesua. Enpresariaren onarpen sozial handiagorako joera garbia da eta ez zalantza izpirik. Circulo de Empresarios Vascos-en inkestan 1984, 86 eta 88koak dira, hurrenez hurren¹⁴.

Iritzi inkestak: CEOE-CEV elkarte enpresarialak

Hauetako lehenengoan (1984koan) enpresa funtzioari buruz galdetutako hiritarren ontzat emateak zertxobait indar handiagoa du oro har enpresariaren funtzio soziala ontzat ematen ez dutenena baino. Hori bai, onarpena handiagoa da enpresari txikien artean multinazionalen artean baino: “Enpresariaren ekinbidea Euskal Herrian gehiagotan jotzen da positibotzat negatibotzat baino, kasu guztietan, lehen aipatutako enpresaren tamainari buruzko salbuespenarekin”¹⁵.

Bi urte beranduago, 1986an Circulo de Empresarios Vascos-ek honako hau azpimarratu zuen:

Euskal enpresariaren ihardunaren balorazioa, eta baita enpresaren ere hobetuz doa 1984ko balorazioarekin alderatuz, balorazio positiboa negatiboa baino gehiago ematen da (...) enpresari lanbidearen gizarte onarpena gorantz doa, nahiz eta oraindik estimatuenean artean egon ez¹⁶.

Eginiko azken inkestan, 1986koan enpresariaren gizarte estimazioa oso positibotzat jo zuten inkesta enkargatu zutenek. Hala ere, ondorioen lehen puntuan zera adierazten du: “euskal gizartearen %50ak ez du onuragarritzat

13. PORTER, M. *Competitividad Vasca*. Hitzaldia. Euskalduna Kongresu Jauregia, Bilbo 2002ko apirilaren 18a.

14. *Círculo den Empresarios Vascos. Lugar de encuentro, reflexión y opinión empresarial* 1976-90. Bilbo CEV, 1991.

15. op. cit.

16. op. cit.

jotzen multinazionalak funtzioa eta %20ak ez du begi onez ikusten enpresari txikien paper soziala.”¹⁷

Saio hartan oraindik bukatu gabe zegoen enpresa publiko handien berregituraketa. Laurogeiko hamarkada bukaerako sasoi honetakoak dira Euskalduna ontzi-oletako lantegietako beharginen eta poliziaren arteko liskar bortitzak. Inguru honetan bertan gaur egun izen bereko Musika eta Kongresua Jauregia dago, berrikuntzaren sinbolo nabarmena. Berrikuntza hau gauzatzeko prozesuaren gainean iritzi arras ezberdinak daude, beti kontutan izanda iritzi emalea espektriko ekonomiko, unibertsitario sindikal eta baita politikoko zein aldetakoa den.

“Confederación Española de Organizaciones Empresariales”-ko Komunikazio arduradunak J. Monroyk adierazten du “laurogeigarren hamarkadaren bukaeran espainiar hiritarren artean pentsakera aldaketa antzematen dela” (bat egiten du garai horretan Euskadiko gizartearen aldetik euskal enpresariak antzeko eran jasotzen duen onarpen sozialaren goranzko joerarekin, non eta ETArekin aldeko faktore ezeztatzailea ematen ingurunean) “CEOek egindako inkesta batzuetan oinarritzen dena”¹⁸ Bere irudiaren gaineko kezka eta Franco ondorengo inguru sozialaren onarpenaren arteko antzekotasuna adierazgarria da. Oso interesgarria litzateke enpresa ekinean “pernicioso fenomeno terroristaren” (CEV)en eragina aztertuko eta neurtuko lukeen ikerketa eta baita beronek estatuko beste lurralde batzuekin alderatuz Euskadiko garapen ekonomikorako faktore ezeztatzaile gisa izango lukeena ere. Enpresariaren gizarte irudia Espainia osoan kaltetuta eta Franco Erregimenarekin bat eginda zegoen:

(...) Diskurtso honetan, inolako xehetasunik gabe, nahita nahasten ziren enpresariak eta erregimena. (...) gizartearen esparru ugarritan hedatu zen enpresaria=frankista bateraketa, kontutan izanik bizi zuten egoera, oso deserosoa egin zitzaizen berau zegoene!¹⁹.

(...) Hirurogeita zortziko kerien eraginez, marxismoa alde guztietan agertzearen edo elkartrukatzeko desorekatuaren teoriaren ondorioz, bai ezker intelektualean eta baita falangismoaren edota katolikotasun sozialaren oinardeko bat baino gehiagoren artean ere “ekonomia eta enpresa ekintza arbuigarriak ziren” eta horrela epaitzen ziren atzerantz begira. Antzerantz begirako irudi ezeztatzaile honek enpresariaren eta merkatu ekonomiaren deabrutze kulturala besterik ez zuen islatzen, hain zabaldua zegoen “etika ekonomiko premoderno”-aren arabea espainiar gizartearen bertan zegoena²⁰.

Egia esan CEOEko lehendakariak, Jose Maria Cuevas-ek ere hausnarketa egiten zuen enpresariaren gizarte irudi kaltetuaren inguruan Informazio Eko-

17. op. cit.

18. op. cit.

19. CABRERA, M. eta DEL REY, F. *El poder de los empresarios*. Madrid: Taurus 2002. 328 or.

20. Ibid. 329 or.

nomikoko Ihardunaldi batzuetan, Santanderreko Menendez Pelayo Unibertsitateko geletan. Honela zioen Jose Maria Cuevas-ek 1985ean:

Enpresaria espekulatazailatzat hartua da, baina bere ekinean aritzea, enpresa hobariaren beharra esplotaziotzat hartzen da; inoiz edo inoiz enpresa guda-leku gisa aurkezten da eta ez bilgune eta produkzio gune gisa... eta enpresariaren irudia gero eta gutxiago baloratua da gizartean, hainbat iritzi inkestak espainiar belaunaldi gazteen artean dagoen enpresa bokazioen krisi sakona azaltzeraino²¹.

Gertatutakoa honako hau da, dio J. Monroyk: lehen ez zegoen komunikaziorik enpresetatik eta hauek gaizki esate eta zurrumurruen biktima ziren. Bestalde, Martinez Soler, Mercedes Cabrera eta Fernando del Rey aipatuz hauek zera diote:

Hainbat enpresarik aurreko erregimenarekin bat egin izanaren estigma, euren zintotasun eta moralitateari buruzko zalantzak eta esplotatzaile edo lehia-kortasun edo modernotasun gutxikoak izatearen fama jasaten zituzten. (...) Transizioko Espainian izan ziren hainbat jarreraren artean, hauetako batzuek, enpresari garrantzitsuek, "enpresa ekintzarako eta ikerketarako elkarteak" sortzea erabaki zuten, enpresarien irudi txarrari aurre egiteko eta enpresak bete beharko lukeen funtzioa hedatzeko (...)22.

Beranduago izena aldatu zuten eta *Círculo de Empresarios* izena hartu zuten. Aurretik ere aipatu dugu hauen papera Euskal Herrian, arestian adierazitako sortzen helburuekin lotuz. Lehen aipatutako egileen dioten bezala oso bitxia da gobernu sozialista baten garaian bere onera etorri eta mirestea banakako enpresariaren figura aberastasunen sortzaile gisa eta gazteen artean enpresa bokazioan erretzea. "Enpresari izatea modan jarri zen ia lehenengoz Espainian".

Bilboko Merkatal Ganbarako *Información* aldizkariko 1.489 zenbakiko alean, 1993ko udan, J.M. de la Ricak, orduan *Círculo de Empresarios Vasco*-eko lehendakari zenak, enpresariaren irudia berrindartzearen beharra azpimarratzen zuen. Guzti hau Enpresa erakunde honek Euskal gizarteak bere enpresarietara zuen onartze maila neurtzeko egindako, 88ko hirugarren inkesta gauzatzetik bost urtetara adierazten zuen; esan beharra dago, halaber, inkesta honetan enpresa ekintzarekiko (enpresa ertain eta txikietan behinik behin) onarpen orokorreko zantzuak antzematen zirela. Nabarmena da 91tik euskal industria jasaten ari zen krisiaren ondorioz kontestua erabat ezberdina zela eta 94a arte ez zuela abiada hartu.

91-94 krisialdi honetan murgildurik, J. M. de la Rica arestian aipatutako Bilboko Komertzio Ganbarak elkarrizketatu zuen eta izenburu hau jarri zioten elkarrizketa honi: *Enpresariaren figura berrindartu behar dugu* (irakurri ondoren enpresariaren banakako figura schumpertarra berrindartzeari buruzkoa dela ikusten da).

21. CUEVAS, J.M. "Información y Organizaciones Empresariales" *Informar de Economía*-ren barruan Madrid: APIE-Banco de Santander 1985. 395-399 or.

22. CABRERA, M. eta DEL REY, F. *El poder de los empresarios*. Madrid: Taurus 2002. 342 or.

Honako hau ere adierazten du De la Ricak:

Krisi unetan merkatuak eta bere ekintza garatzen duten markoak ezartzen duten enpresariaren mugekiko ulertze falta dago. Egungo gizartean errekonozimendu eskasa ematen zaio enpresariaren ahaleginari; horregatik da beharrezko bere irudia berrindartzea, bere sormen, profesionaltasun, indar eta lanarekin epe ertainean sari ekonomikoa eta soziala jasoko duten pertsonen sorrera posible egiteko²³.

Ez da ahaztu behar zehazki garai hau izan zela instituzioak euren lanean bikainak ziren enpresariei sariak ematen hasi zirena, eta baita ETBko asteroko *Empresa Vasca* saioa sortu zena ere. Aurrerako ikusiko dugun bezala saio honen lehen helburua laurogeita hamarreko hasiera hartako euskal gizartean ikus-entzunezko komunikabide publikotik enpresariaren lana eta figura bultzatzea zen. Saioaren arduradunek argiak dira zentzu honetan, egindako elkarrizketetan azaltzen den bezala. Saioaren sorrera eta filosofia ulertzeko orduan legitimazio eta onartze sozialaren faktorea lehen mailako da. Aurrerago aztertuko dugu lan honetan faktore hau.

Kanpora begira baloreak aldarrikatzen duenean eta, Euskal Herrian bezala, instituzio autonomikoek lagunduta dagoenean enpresariaren zereginak indar handiko balore sinbolikoa hartzen du. Adibide erakargarria aurkituko dugu Euskal Herrian hain ugariak izan ziren eta Hirugarren Munduan hedatu ziren erlijio misioen garaira jotzen badugu. Izan ere, balore kristauen, Europa zaharreko mendebaldeko baloreen ordezkariak egiten zuten bezala, orain enpresariei, misiolari laiko modernoei, dagokie txanda. Zentzu horretan aspaldiko erlijiosoak ordezkatzeko dituzte, ebanjelio ezberdinarekin, noski, Hirugarren Munduan lantegiak eta sukurtsalak irekiz. Egoera honen isla da enpresa berritzerako etengabeko sariaren deialdia, euskal enpresari onenari, Euskadiren irudia atzerrian hobeto hedatu duenari etab.

SPRIren XX. urteurrena

Euskalduna Jauregian egin zen 2001eko apirilaren 3an ospakizun esanguratsu bat: SPRIren sorreraren hogeigarren urteurrena. Jai berritako Eusko Jaurlaritzak 1981ean sortutako garapen erakundea. Aurretik ere aipatu da, inork izatekotan erakunde honek duen izaera adierazgarria; izan ere, SPRIk abian jarri ditu bere sorreratik politika industrialak programa anitzekin eta instituzioen bultzadaren eta enpresa sorreraren eta garapenaren sinbolo izan da.

Roberto Velascok zentsu honetan zera adierazten du: “inork ezin die pasibitatea edo zabal ez jokatzea egotzi euskal instituzioei”²⁴ eta era honetara kokatzen du beste Komunitate Autonomoetan egin izan diren politiken kontestuan:

23. op. cit.

24. VELASCO, R. *La creación de empresas en España*. Círculo de Empresarios Vascos. Bilbo: CEV 1998. 204 or.

Esan daiteke Espainiako beste Komunitate Autonomoetan eginiko programak ezin direla alderatu, ez kuantitatiboki eta ez kualitatiboki Euskal Herrian eginda-koekin²⁵.

SPRIren urteurreneko Ekitaldiko protagonista nagusiak hiru gizon izan ziren: Saratxaga, Garrido eta Robles, hiru instituziotako, hiru enpresa-proiektutako buru diren zuzendari exekutiboak: *Irizar*, *Gamesa* eta *Tubacex* enpresa-takoak hurrenez hurren.

Euren eta euren enpresaren inguruan ideia bat, proiektu bat, batzen jakin zuten eta enpresaren irudia eta instituzio produktua, bai barruan eta bai kanpoan saltzeko prestatu ziren. Euren tailerra eta lantegia enpresa bihurtzen jakin zuten eta baita lehen mailako balore sozialeko instituzio ere.

Azpimarratu beharrekoa da arestian aipatutako hiru inkestak egin ondoren Circulo de Empresarios Vascos-ek beste bat egin 1990ean, hazkunde positiboko kontestu batean, BPGaren hazkundearen moteltzea gertatu baino zertxobait lehenago. Kasu honetan inkesta enpresariei, euri, zuzendutako inkesta zen, ez gizarteari. Inkestaren ondorioek “etorkizuneko erronken aurrean baikortasuna” adierazten dute eta “gutziz gainditu bari” badago ere aurreko urteetan bizi izandako aurkako ingurua “dagoeneko ez da estigma bat”²⁶ Enpresarien iritzien emaitzak argi eta garbi adierazten dute euren irudia bultzatzen jarraitu beharra; era berean *gauzak aldatzen ari direla*²⁷ onartzen da. Prozesu hau ez da Euskal Herrian bakarrik eman, agirian utzi den bezala.

Enpresaren erantzukizun soziala

Horrela euskal enpresariak topaketa bakoitzean, lantegi irekitze bakoitzean edo sari jasotze bakoitzean jendeaurrean politikari guztiek gorai patzen ez dituzten baloreak aldarrikatzen ditu. J.A. Garridok enpresaren oinarriko baloreez ari da: zintotasuna, errespetua, parte hartzea, erantzukizuna, justizia, elkartasuna, eredu izatea etab. Berba hauek ez ziren, hain zuzen ere, enpresa klase zuzendariak duela hamabost urte besterik erabiltzen ez zuena. Hori baino gehiago, gizarte elkartasun proiektuetan edo sindikal proiektuetan sartutako pertsonak, edo ezkerreko politikariek edo baita elizako pertsonaiek ere, esandakoak dirudite. P. Weili jarraituz, enpresa terminologia erlijioso eta konkistatzaileaz jabetu da bere zuzendariak misioaz eta elkartasunaz ari direnean.

Nahikoa da horretarako antolatzen diren hainbat lehiaketatan euskal enpresarien baloreetan erreparatzea. Ondoren, Euskal Enpresarien Sarien kapituluari, azaltzen diren koadroetan era objektibo batean ikus daiteke zeintzuk diren sari hauek jasotzeko dituzten meritu nagusiak. Zeintzuk diren

25. op. cit. 250 or.

26. op. cit.

27. op. cit.

enpresari onenaren, berritze sariaren edo Euskal Herriaren irudia atzerrian hobe hedatu duen enpresaren balore nabarietak. J.A. Garridok berak honako hausnarketa egiten du:

Euskal Herrian hirurogeita hamargarren eta laurogeigarren hamarkadatan indarrean zeuden baloreen arabera ezin zitekeen ondorioztatu hogeitaz beranduago enpresariaren eta enpresaren baloreak zehazteko erabiltzen ez ziren balore haiek izango zirela, hain zuzen ere, enpresariak haiek eta beste enpresari berri batzuek bere egingo zituztenak. Nork ziurtatuko zuen orduan egun enpresaria euskal gizartearen zati handi baten partetik lanpostuak eta aberastasuna sortzen dituen heroi gisa errekonozitua izango zela? Bere inguru sozialaren aurrean aktore sentibera eta ekintzaile gisa publikoki ari dena? Enpresari hau, gaur egun, bere enpresaren bidez, bere enpresan lan egiten duten pertsonen, eta baita bere ekintza sozial kulturak eta ekonomikoan inguratzen duen gizartearen, balore sozial eta espiritualen gidari eta zuzentzaile gisa ezagutzen da²⁸.

Roberto Velascok ere arlo honetan asko hobetu dela irizten dio, oraindik ere “egiteko dezente” dagoen arren:

Enpresariaren lanaren kontsiderazio asko hobetu da, hirurogeita hamarreko eta laurogeiko urteetan nabarmen hondoratu ondoren (gertakizun hau jasandako erabateko krisi larriei egotz dakieke eta baita sindikatuak eta zenbait enpresari ere ez zutela jakin egoeraren neurrian egoten ere), baina dezente dago oraindik egiteko gaiterriak funtzionari lanpostuekin, bestalde ezinezkoak direnekin, amets egiteari utz diezaion²⁹.

Tomas Perdigerok Enpresaren Erantzukizun Soziala terminoaren erabilera aztertzen du:

Izugarrizko freskotasunez berreskuratzen da instituzio gisa bere akzionisten aurrean betebeharrak legitimak eta erantzukizuna izateaz gain bere ekintzen inpaktu sozial eta ingurukoaren erantzule izatearen enpresaren ideia. Erantzukizun hauek legeen betebeharrak eta negozioen garapena zehazten dituzten arautak harantzago doaz; izan ere, uste da enpresak ezin direla geratu alde batera gizarteak aurrean dituen arazo eta eronken aurrean eta arrazoi ekonomikoak ezin dituela justifikatu desberdintasun mingarrik edota gero eta pertsona talde handiagoen bazterte soziala lurralde garatuetan³⁰.

“Empresa Vasca Saria”

Gizartearen aurreko enpresariaren legitimazio eta errekonozimendu, eta enpresak bereganatutako gestio eta kalitate maila ziurtatze prozesuaren barruan, aurretik adierazi den bezala, udal eta lurralde instituzioek eta baita

28. GARRIDO J.A. “La empresa, un proyecto para compartir” 1998 *La legitimación social de la empresa*. Bilbo: CEV, 23-33 orr.

29. VELASCO, R. *La creación de empresas en España*. Bilbo: CEV, 1998. 253 or.

30. PERDIGUERO, T. *La Responsabilidad Social de la Empresa en un Mundo Global*. Doktore tesia. Madrid: Universidad Complutense de Madrid. Informazio Zientziei Fakultatea, 2002ko apirila.

Eusko Jaurlaritzak berak enpresarienganako errekonozimendu ekintzak antolatzen hasten dira 1990etik aurrera izaera publikoko sari eta ziurtatzeekin. Hamarkada honen hasieran sortutako sariak dira. Instituzio publikoek enpresa bultzada honi ekiten diote; izan ere, hauek enpresari ekintzailearen izaera laburbiltzen duten aberastasun eta lanpostuen sorrera, eta zintzotasuna, lana eta sormenezko ekina bezalako baloreen erabileraren eredu baitira Ondoren saririk adierazgarriena aipatuko dugu, *Empresa Vasca* Saria dugu garrantzikoena. Beste batzuk ere izan ziren³¹. EMPRESA VASCA. *Empresa XXI*, hamaboskariak bere irakurleen artean urteko euskal enpresaria aukeratu eta saritu zuen 1991ko bere lehen edizioan. Hurrengo urtean *Caja Laboral-Euskadiko Kutxa* batu zen eta bi urte beranduago EITBk sari guztien artean oihartzun mediatikorik handiena izan duen sari hau babestu eta antolatu zuen. Bere asteroko *Empresa Vasca* saioren bidez ETBk, denboraldiaren amaiera gisa, urtero ekainaren bukaera aldera, saio bat ematen du diferituan sari banaketa eta jasotzearen grabazioarekin.

Sari banaketa hauek ia beti Bilbon egin izan dira (lehenengo urtean Ercilla hotelean eta besteetan Carlton hotelean, Guggenheim Museoan eta azkenekoa, 2001. urtekoa, Arriaga Antzokian); bigarren urtean Donostiako Maria Cristina hotelean ospatu zen, eta gizarte eta hedabideetako eragin nabarmena izan dute. Ekitaldi honetako ETBren parte hartzea bat eginik dago *Empresa Vasca* saioren emisioarekin. Aurrerako arituko gara sari honen zehetasunez, lan honen ikerketa gaiarekin duen lotura zuzenagatik.

31. TORIBIO ETXEBERRIA. Eibarko Udalaren inizatiba. Lehen edizioa 1990ean. Udal eta eskualde izaera zuen hasiera batean, orain bere eragin eremua handitu du. Euskal enpresa sarien artean lehenengoetakoa. Proiektu berriei eta enpresa ideiei ematen die garrantzia. 1995etik aurrera Enpresa Berrikuntza Teknologikoa eta Sormenaren baldintza azpimarratzen ditu. Bi ezaugarri hauek Eibarren kokatutako bi instituziotan oinarrituta daude: Enpresa Berrikuntza Zentroa, CEI-Berrilan eta TEKNIKER Institutu Teknologikoa. GIPUZKOAKO INDUSTRIA. Gipuzkoako Komertzio Ganbarak ematen ditu eta lehen aldiz 1993an deitu ziren. Deitzailea dela eta lurralde muga zehatza dute sariok. Hauek dira enpresa parte-hartzaileen izaera industrial argi eta garbi adierazten dutenak. MARCELO GANGOITI. Aurrekoa baino bi urte beranduago, 1995ean, beste lurralde ekintza bat sortu zen, oraingo honetan Ibar Eskerrean, Somorrostroko mehatz herriko izen bereko Eskola Profesionalak sortu eta bultzatuta. PREMIE. Bizkaiko Foru Aldundiak eraginda, instituzio honek sariak ematen dizkie 1997tik aurrera Eten-gabeko Hobekuntzan nabarmendutako lurraldeko enpresa txiki eta ertainei. Enpresa bakarrak, bik edo gehienera jota hiru enpresak jasotzen duten aurrekoek ez bezala, sariketa honetan, bere izaera kontutan izanik, enpresa talde batek jasotzen du saria. JOXE MARI KORTA. 2000. urtean jarri ziren indarrean, Zumaiaiko enpresaria eta Adegí Gipuzkoako patronaleko idazkari Nagusia ETAK abuztuaren 8an hil zuen urte berean eta bere helburua honako hau da: enpresa hobekuntzan nabarmendu diren eta bere enpresa ekintza zeharo edo hein batean alde batera utzitako enpresarien lana ezagutarazi eta errekonozitzea, *Enpresa kemenari Joxe Mari Korta Sariak* izenburuarekin. KEMENA. Ematen direnen sarien artean berriena *Kemena* izenarekin enpresari historikoei eta euskal enpresari ematen die Eusko Jaurlaritzak 2000. urtetik aurrera. TXEMI CANTERA. Antzinasuna kontutan izanik, 1991ean eman zen lehenengoz, zerrenda honetan bigarren tokian egon behar zuen sari honek, baina, Euskadiko Elkarte Laboraletako partaide diren deitzaileen sektore berezitasuna dela eta, azken tokian aipatu dugu. *Txemi Cantera Sariaren* helburua zera da: ekonomia sozialaren: parte-hartzearen, demokraziaren eta elkartasunaren oinarrien defentsan gehien nabarmendu diren pertsona, enpresa, erakunde, edo instituzioak ezagutaraztea.

Empresa Vasca sariaren kronologia 1991-2000

DEITZAILEAK	URTEA	EUSKAL ENPRESARIRIK ONENA	HOBEKUNTZA ETENGABEA	MADE IN EUSKADI
Empresa XXI	1991	Alvaro Azpeitia (*) Jose M. Baztarrika Angel Iglesias Juan Luis Arregui Emiliano Puente		
Empresa XXI Euskadiko Kutxa	1992	Cesáreo García Jose Luis Albisu Angel Iglesias Antonio Cancelo Juan Luis Arregui		
Empresa XXI Euskadiko Kutxa	1993	J. Miguel Zaldo Juan Celaya Gaspar Vicinay		
Empresa XXI Euskadiko Kutxa ETB	1994	Jesús Guibert Jose Antonio Ituarte Jose M. Uzkudun	Niessen Irizar Koop Maier Koop	Bodegas F. Mtnz CAF Fagor Koop
Empresa XXI Euskadiko Kutxa ETB	1995	Iñaki Latxaga Koldo Saratxaga Alvaro Videgain	Maier Koop A. Altuna TVA	CAF Danobat Coop Uniport Bilbao
Empresa XXI Euskadiko Kutxa ETB	1996	J. Berasategui Angel Garai J. Manuel Crovetto	TVA BBV Mercedes Benz	Gamesa Aeronautica Fagor Electrodomes. Heraclio Fournier
Empresa XXI Euskadiko Kutxa ETB	1997	A. Echevarria Javier Salcedo Antonio Aranzabal	ITP Gasnalsa Ederfil Koop	Matrici Sener M. Guggenheim B.
Empresa XXI Euskadiko Kutxa ETB	1998	P. Luis Uriarte Javier Egaña Esteban Salegui	Fagor Elec. Koop ZIV Agra	Panda Software P. Echeverría Grupo Guascor
Empresa XXI Euskadiko Kutxa ETB	1999	Javier Madariaga Jesus Roca Jose M. Campos	Salica Grupo Arteché Goizper Kooop	Grupo Danobat Koop M. Carrera y Cia Ormazabal y Cia
Empresa XXI Euskadiko Kutxa ETB	2000	Koldo Saratxaga Josean Diez Ricardo Benedí	Sener Ingeniería Microdeco SK-10	Grupo Lagun Artea Burdinola Koop Sidenor

Bertan egina. (*) Beltzean, sarituak; besteak, izendatuak dira.

Urteko Enpresari Onenaren Saria deialdiaren sorreratik eman izan da, 1991etik, eta, inolako zalantza barik oihartzun mediatikorik handiena dauka. Hedabideetako titullarrak saritutako enpresariarentzat dira, eta azpitudularretan azaltzen dira enpresa berritzailearen saria eta ondoen atzerriratu den enpresarena. Azken bi sari hauek IV. Edizioan deitu ziren lehenengoz eta *Berrikuntza Saria* eta *Made in Euskadi Saria* izena jarri zieten. Nolabait esateko, alde batetik enpresaria saritu nahi izan balute bezala eta enpresaren Etengabeko Hobekuntza eta atzerrirako proiektzioa beste bietatik.

Javier Retegik, Industria Sailburuak *Empresa Vasca Sariatako* Seigarren Edizioan “saria tradizio bihurtzea, euskal enpresarien ahalegina baloratzen duena,”³² azpimarratzen zuen. Beste esan beharra dago, J. Retegik zioen bezala, urteak aurrera egin ahala sari honen isla mediatikoa gero eta handiagoa izan dela eta are gehiago indartu dela EITB bere antolaketan sartu zene-
tik.

Honako hauek dira 98 eta 99ko *Gala de la Empresa Vasca* ekitaldia aipatuz, “Kronika Sozialaren” formatoan egunkarietako artikuluetan agertzen ziren titularretako batzuk “VIPs empresariales” (*El Mundo del País Vasco*, asteartea, 98-06-30) “Oscar a la empresa” (*El Correo Español*, asteartea, 99-06-29) “Nocturno Empresarial vasco” (*El Mundo del País Vasco*, asteartea, 99-06-29).

Begira, terminologia honek (hasiera batean erabiltzen ez zen “Noche de la Empresa Vasca” titulu publizitariotik hasita) nolabaiteko glamourra adierazten duela. Izaera soziala duen ospakizun baten errepresentazio mediatikoa adierazten du, Moda topaketa edo errekonozitutako ekintza artistikoa izango balitz bezala. Goraipamen eta lilura adierazpenak (enpresarien kasuan ez da iristen ikusle-aktore zuzeneko konexio eta harreman mailara iristen), zineko, kulturako eta arteetako aktoreetatik enpresariengana igarotze dira. Protagonista aldaketa bat ematen da. Ospakizunean izandako hedabideetako arduradun eta politikari kopuru handia horren erakusgarri dira. Ez da ahaztu behar, hain zuzen ere, hiru aldiz jarraian izan dela aukeratua Guggenheim eraikin esanguratsua enpresa topaketaren gune gisa. “Al abrigo del Titania” titulatu zuen EXXIk 1998ko sari banaketari buruzko komentario bat. “Con el Guggenheim como testigo” titulatu zuen *El Mundo del País Vasco* egunkariko J.Urquijok beste komentario batean, eta tokia eta Topaketaren helburua azaltzen zituen kronikaren lehen lerrotan:

“(…) bere helburua hemengo enpresatako enpresarietako goi kargu eta enpresari kopuru aukeratu eta handia biltzea zen, une hauetako areto preziatu eta famatue-
nean edari eta janaria elkarrekin hartzeaz gain, enpresa bikainenak eta korporati-
borik nabarmenenak goraiatzeko³³.

32. 1995eko Sariketaren itxieran Javier Retegik esandako hitzak. *Empresa XXI* Sarien Edizio Berezia. Basauri: 1995eko uda.

33. URQUIJO, J. “El Guggenheim como testigo. VIPS empresariales”. *El Mundo del País Vasco* egunkariko kronika soziala. 98.06.30.

Euskal Herriko ingurune sozialean Guggenheim museoak pizten zuen lilura enpresa klasearen izaera positibo, kementsu eta gidaritzakoarekin lotua egon da. Enpresa klase hau “dotore-dotore jazten da” urtero argazkia ateratzeko eta bere gidari funtzioa islatzeko gizartearen aurrean, izen eta abizenak dituzten enpresari batzuetan gorpuztuta dauden balore batzuen gidari bezala. 2001eko edizioa, Arriaga Antzokian ospatu zena, ADEGI, Gipuzkoako Patronalaren Lehendakaria izan zen eta ETAK hil zuen Joxe Mari Kortari omenaldia izan zen.

Ekintza ekonomikoaren protagonista den euskal enpresariaren legitimitate sozialaren aldeko irudiaren borrorak baikortasun eta izate kolektiboaren isla aurkitzen du Enpresa Sari honetan eta horren gauzatzea ETBk emandako ahots mediatikoan ematen da. aipatzen den espiritu honen erakusle leiala den “*Empresa Vasca*” saioren bidez.

3. EMPRESA VASCA TELEBISTA PROGRAMA

Empresa Vasca programaren sorrera ezin da laurogeita hamarreko hamar kadako hasierako enpresa kontestutik bereizi, 93ra arte atzerako joeraren hasiera, noiz, euskal gizartearen enpresariaren gizarte irudia indartzeko eta inguruko enpresa txiki eta ertainen konfidantza jasotzeko, era argi eta garbi batean ETB2ko programazioan tarte bat eskaintzeko beharra planteatu baitzen. Ezin da ahaztu, zehazki kontestu hori.

The Money Programme (1964) da telebistaren erreferentzia historikoa, britaniarra ezezik mendebalde osokoa ere bai. Honen sorrera ipar-amerikako saioena baino lehenagokoa da eta oraindik ere emititzen da. Andrew Crofts-ek³⁴ britaniako BBC kate publikoan bere sorreratik saioak planteatu zuen hasierako egoera aipatzen du. *The Money Programme* saiko lehenengotako aurkezleak, Alan Watsan-ek, aipatu zuen ez BBC-ko profesionalek, eta saioak berak ere ez zutela harremanik Londresko bilgune finantzieroarekin, “City”-arekin. “Hutsetik abiatzen ginen” zioen A. Watsonek eta adierazten zuen negozioen eta finantzen mundua beldurgarria eta susmagarria zela telebistako arduradunentzat. Enpresa klaseari buruzko bere ondorioa ezkorra da:

Negozioen munduak ez zuen izen onik sasoi hartan –argudiatzen du Watsonek– telebistako zuzendariek ez zuten gogo onez hartzen babesle arreta bezala antzematen zen hura³⁵.

34. Ez da alferrikakoa hemen gogoratzea saio sortzerako orduan batetik taldeko partaideak eta bestetik BBCko zuzendaritzak izan zuten zalantza. Aurrez aipatu dugun bezala, erredaktoreek hiritarrarekin bat egiten zuen “money” hitza (azkenean aukeratu zena) erabiltzea hobesten zuten saioaren titulurako, eta kanal publikoko zuzendaritza gehiago identifikatzen zen “business” hitzarekin, zeina itxiagoa baita eta negozio eran enpresa munduari lotuagoa. Oso era bitxian, Euskal Telebista kanal publikoak “empresa” berba erabiltzea erabakiko du ETB” saioari izena jartzearakoan: *Empresa Vasca*. Bi erabakien artean hogeita zortzi urteko tarte dago (1964-1992).

35. CROFTS, A. op. cit. 6 or.

1990eko irailetik 1992ko urtarrilera arte, *Antena3* telebista kate pribatuko *Noticias de Economía* saio ekonomikoa jartzearen helburua, zuzendariaren beraren esanetan³⁶, enpresa munduarekin eta mundu ekonomikoa harremanak izan eta bideratzeko baliabide bat ezartzea zen. Horrela, Espainiako bankako ia lehendakari guztiekin egindako elkarrizketen gune izan zen saioa. Ahalegin berezia egin zen saiotik Ekonomia, Hazienda eta Komertzioan lan egiten zuten kargu publikoak eta zuzendari sindikal gorenak saiora hurbil zitezten. Dirudienez, *Antena3*-eko arduradunek garbi eduki zuten *Noticias de Economía* saioa tranpolin ona zela sortu berria zen kate batentzat, herrialdeko inguru ekonomiko eta sozialaren mailarik altuenean parte hartzeko beharra zuena. Horrekin batera plataforma ezin hobea eskaintzen zuen saioak TVE-ren monopolioa desagertu eta geroko kate berriarentzat. Programazio arrazoiengatik (irakur goizeko lehen orduko umeen segmentua) eguneroko saioaren ordutegia aldatzea erabaki zenean, A3-eko arduradunek frogatu ahal izan zuten oinarri-oinarrian saio emititzen hasteko misioak bete zela eta, beraz, ez zegoela inolako aitzakiarik programazio "parrilla"-tik ateratzeko, bere denboraldi naturala amaitu barik egon arren. Izan ere, data ez-ohikotan moztu zen (urtarrilaren 21ean). Honetatik ondorioztatzen da entzulegoa ez zela "leit-motiv"-a, eta ezta aipatutako A3eko saioaren inguruko kezkarik handiena ere.

Interesgarria da adieraztea enpresa beraren iraun beharra, bai telebista pribatu eta bai publikoetan azaltzen dena, badela, eta hori, hain zuzen ere, bereziki horretarako den saio baten bidez lortzen dela. Aurretik aipatu den bezala, herrialdeko instituzio sareko eta aginte politiko-ekonomikoko joku arauetan beste instituzio bat lez ezartzeko kate batek duen beharra da. Aginte ekonomiko eta enpresa aginteen inguruan gizarte kokapenaren bilaketa hau euskal kate autonomikoak, ETBk, ere argi eta garbi antzematen du, eta honek badu harremanik ehun administratibo eta gobernukoan, baina Euskal Herriko bere finantza eta enpresa munduarekiko harreman zuzen eta binakakoa behar du. Juan Carlos Malet-ek³⁷ dio *Empresa Vasca*-k funtzio soziala betetzen zuela ETBrentzat, saioaren arduradunek enpresa gertakizun guztietan parte hartzen zuten neurrian eta honela *EV*-k katea bera eta enpresa inguruaren arteko elkarrizketa funtzioa betetzen zuen. J.C. Malet-k dio saioa arrakasta erdietsi zuela enpresa klasean, hau dela eta ETBk euskal enpresariaren aurrean aurkezpen erakusle gisa erabiliko du asteroko saio ekonomikoa.

Zilegi bekit labor-laburrean zentzu honetan BBC kate britainiarrean kokatutako xehetasun bat aipatzea. Honi dagokionez, Richard Hoggartek dio Britainia Handian telebistako informatiboetako berrien tratamenduari buruz egindako ikerketan, telebistako kazetarien eta gobernuko agintarien, enpresen eta sindikatuen arteko harreman zuzen edo ez-zuzenen, azaleko edo

36. Lan honen egileari 2000ko abenduaren 18an A. Dueñas elkarrizketatuak eginiko adierazpenak.

37. Lan honen egileak *Empresa Vasca*-ko aurkezle eta lehen zuzendariari, Juan Carlos Malet-i eginiko elkarrizketa. Donostia 1999ko iraila.

ezkutukoan, azterketa garrantzi berezikotzat hartu duela. Irakasle britainiararentzat harreman hauek zakarrak edo leunak dira, gogorak edo ahulak edo zeharo korapilatsuak, eta ez doaz beti norabide berean.

(...) From that we can move to what also and no less needs doing –do analysing what really are relations, direct or indirect, explicit or implicit, between the television people and the authorities– government, business, the trade unions. Those relations are tough and tender, strong and weak, and extraordinarily complicated; and they do not all run in the same direction³⁸.

* * *

Ikerketaren metodoa

Arlo kuantitatiboari eman diogu garrantzia ikerketa hontan. 79 bideo aztertu ditugu programaz programa. Azterketaren oinarria elkarrizketak eta erreportaiak izan dira, bakoitzarentzat bere fitxa propia sortuz.

EMPRESA VASCA (EV) 1992-2001

Barne produkzioa/ ETB Zerbitzu Informatiboak/ Euskal Telebistaren bigarren katea. ETB2

Emisio aldia: Urritik ekainera, biak barne

Emisio eguna: Larunbat eguerdian

Iraupena: 30 minutu

Zuzendaritza: Juan Carlos Malet (1992-1995), Jesús Etxezarraga (1995-2001)

Saioko Taldea: Zuzendaria eta bizpahiru erredaktore egun osoz. Bekadun bat egun erdiz. Errealizazio, produkzio eta administrazioan lan egiten dutenek beste saiotan egiten dutenarekin banatzen dute lana.

Zuzendariak: Juan Carlos Malet (1992-1995) eta Jesús Etxezarraga (1995-2001)³⁹

Programaren egitura

1992-1994 1. Kareta eta Aurkezpena / 2. Lehen erreportaia / 3. Elkarrizketa / 4. Bigarren erreportaia / 5. Albisteak

1994-995 / 1995-2001 1. Kareta eta Aurkezpena / 2. Lehen Erreportaria / 3. Elkarrizketa / 4. Cartera de Valores / 5. Bigarren Erreportaia / 6. Aquí Europa / 7. Hirugarren Erreportaia / 8. Tipos de Interés/ 9. Albisteak

38. HOGGART, R. Foreword. GLASGOW UNIVERSITY MEDIA GROUP-en barruan. *Bad News*. London: Routledge&Kegan Paul Ltd 1976, I Bolumena XIII or.

39. Zuzendariak izateaz gain, EV-ren aurpegiak ziren biak, aurkezle lana egin zuten.

Fitxak

Gure dokumentu bilketa fitxa orokor bat egitearekin hasi dugu, fitxa horretan saioz-saioko informazioa osoa sartu nahi izan dugu. Fitxak berarekin dakar begirada batean bideoan emandako edukiak. (Elkarrizketa, Erreportaia, Berriak, Baloreen Kartera, Interes Tipoak, Europa).

Fitxa orokorrak programan sarrarazten gaitu eta programa bakoitzaren informazio orokorra ematen digu. Formatu bakoitzaren berri ematen digu. Behin era globalean sartuta, elkarrizketa-fitxak eta erreportaia-fitxak bi formatu berezi horietan sakontzen duten kategoriak islatuko dituzte. Erreportaiari dagokionez, enpresa kokatuz hasten gara (sektorea, neurria, mota). Ondoren, identifikatzaileak aztertzen dira (ahotsa nortzuk duten) eta zer gai ikutzen diren ere. Hesparru hauetatik hainbat ondorio atarako ditugu, lanaren konklusio gisa.

Sektorea.– Hiru lauki jarri dira bere aktibitatea programan azaltzen den enpresak lan egiten duen sektoreari buruzko lehen informazioa jaso ahal izateko. Hiru sektore nagusia jarri ditugu (lehen-sektorea, bigarren sektore industrialia eta hirugarren zerbitzu sektorea) eta ondoren azpisektore multzo luze bat garatu dugu hainbat aktibitatek euren lekuan izan zezaten zehaztasun eta xehetasun minimo batekin.

Neurria.– Nahiz eta, neurriari dagokionez, enpresen ohiko sailkapena hiru mailatakoa izan (handia, ertaina eta txikia) beste maila bat ere sartu nahi izan dugu mikro-enpresarik balego (langile bakarrekoa edo asko jota hiru langilekoa) herrialdearen enpresa errealtatea hobeto islatu ahal izateko.

Enpresa motak.– Enpresa motek euren izaera publikoak (administrazioarena, autonomia) edo pribatuak (sozietate anonimoa, familiarra) edo kooperatibak (kooperatiba oro har, MCC taldeko partaidea, sozietate anonimo laborala, SAL) ezartzen duen marko juridikoa zehazten dute. Suplea bezain erabilgarria den sailkapen honek informazio adierazgarria ematen digu EV saioetan azaltzen den enpresa motari buruz.

Identifikatzaileak.– Identifikatzaileak oinarritzko elementuak dira erreportaia eta elkarrizketetan kontatzen dizkiguten historien dinamikan parte hartzen duten pertsona mota aukeratzeko orduan. Erreportaiaren kasuan, lehen bederatziak osatzen zuten zerrenda hasiera batean, baina elkarrizketako fitxarako zabaldu behar izan da, elkarrizketatutako pertsona eta karguen beste izaera zehazten duten batzuk ere sartu ahal izateko.

Kontsumitzailea (1) bezero-hiritar-kontsumitzailea zehazten du; kanpokoa (2) erreportaian kontatzen den gai zehatz bati buruz iritzi eskatzen zaion jakituna da; zuzendaria (3), teknikaria (4) eta langilea (5) enpresa enplegatuen hiru maila ezberdinen aukeraketa osatzen duten hiru identifikatzaileak dira. 6, 7, 8, 9 zenbakiak ere bizitza ekonomikoan eragiten duten enpresaz kanpoei dagozkie, euren zereginetan ordezkaritza maila zehatzarekin, patronala zein sindikal, politikoa edo gobernuarena.

Inkesta

Atal honetan *Empresa Vasca* saioari buruz Euskal Herriko hainbat agente sozial, ekonomiko eta unibertsitarik daukaten iritzia azaldu nahi izan dugu. Ikerketa kuantitatiboari kualitatiboa txertatu diogu, elkarrekin ikerketa osoa-goia egiteko asmoz.

Hona hemen, laburbilduz, Inkestak ematen dituen datuen ondorio nagusiak:

Administrazio munduko pertsonen zerrenda bat egin da, Elkarrekin profesionalen sartutako lanbide liberaletakoena, Unibertsitateko irakasleena, aholkularitza agentzia edo kontseilaritza bezalako enpresaren zerbitzu munduko partaideena, institutu eta parke teknologikoetakoena, kontsumitzaile elkarretakoena, sindikatueta, erakunde patronaletakoena eta hedabideetako profesionalena. Guztira, 200 posta helbide eta helbide elektronikoko bildu genituen eta horietako bakoitzera inkesta bidali zen, hasiera batean postaz (itzulerako gutunazala helbide eta seilu eta guzti), eta ondoren, horrela errazagoa zitzaienei e-mailez.

Galderak lau multzotan egin dira. Ondoren ikus daitekeen bezala, lehen orrian erabilitako informazio iturriari buruz galdetzen da, informazio ekonomikoa telebistaren bidez hedatzeari buruzko egokitasunaz, inkestatuak zein saio ekonomiko ikusten duen, *Empresa Vasca*-ri buruzko lehen iritziaz, noiz hasi zen emititzen eta saioa beharrezkotzat jotzen duen. Bigarren multzoan eduki zehatzei buruz galdetzen da, honako hainbat ikuspegi azpimarratuz: lehiakortasuna, enpresa gestioa, formazioa, enplegua, enpresari gazteak, kalitatea, politika ekonomikoa, partaidetza, lan baldintzak, I+G, management eta abar.

Hirugarren orriaren helburua saioaren edukiei buruzko iritziaz informazioa jasotzea zen, eta baita planteatu beharreko balizko aldaketei buruzkoa, saio ikusteko era eta maiztasunari buruzkoa, inkestatuak saioan inoiz parte hartu duen eta horren zergatiari buruzkoa eta bukatzeko, ETBko eguneroko albiste-gietako berri ekonomikoei buruzko iritzia eskatzen zaio inkestatuari; telebista horretan ematen baita aztertutako saioa.

Eta bukatzeko, Inkestak lau galdera egiten ditu euskarari buruz: bere eza-gutza, bere erabilera merkatu ekonomikoan eta bere balizko egokitasuna *Empresa Vasca* bezalako programa batean. Norbere iradokizunei buruzko laukiak ixten du Inkestaren laugarren eta azken orria.

Azterketaren emaitzak

FITXEN EMAITZAK. SAIOA

Emaitzak azaltzerakoan, begi bistara datozkigun hainbat ondorio izango ditugu mintzagai. Hona hemen labur bilduta:

1.- Kudeaketa Kalitate maila haundiko enpresak dira nagusi *Empresa Vasca* programetan agertzen direnak.

2.- Enpresa erreportaietan MCCko kooperatibak pisu haundia dute, % 16 hain zuzen. Zenbakiz enpresa talde txikia izan arren (160 inguruk osatzen dute MCC Taldea), euskal ekonomi industrial osoaren Barne Produktu gordinaren % 16 egiten dute. Gainera, kudeaketa aurreratua lortu duen euskal enpresen lautik bat MCC Taldekoa da. Ezin ahaztu, gai honen harian, MCC Taldeko finantza Caja Laboral-Euskadiko Kutxa enpresak antolatzen duela 1993tik aurrera, urtero ospatu ohi den Euskal Enpresari Onenaren Saria antolatzen duela Kooperatiba finantza enpresa honek ETBrekin batera, *Empresa Vasca* programa dela medio.

3.- Industria arloko enpresa da protagonista. Enpresa tamainari dagokionez, txikiak ez du tolik (%23 programako erreportai guztiak kontutan hartuta, nahizta enpresen %95 izan euskal ekonomian). Industria arloko enpresa ertaina eta haundia da eredu nagusia aztertutako programan, beraz.

4.- Enpresa buruak dira erreportaietan hitza dutenak (%70). Langilerik ez da ia azaltzen enpresaren berri emateko (%1). Ejekutibo eta jabeen ikuspegia da nagusi.

5.- Kontsumitzailearen ikuspeirik ere, langilearena bezala, ez da inondik nabari (%1). Kalitatearen kulturaz asko hitz egin arren, herritar bezeroak ez du lekurik erreportaietan. Ez da azaltzen. Zeharkako bezeroa da, enpresen arteko hornitzaile lana egiten duen bezeroari egiten zaio lekua eta ematen garrantzia, ekipo ondasuneko enpresa industrialean oinarritzen baita *Empresa Vasca* programa.

6.- Gaien aldetik begiratuta, gehien ikutzen diren hesparruak hauetxek dira haunditik txikira: 1.- Kalitatea 2.- Lehiakortasuna 3.- Enpresaren kudeaketa 4.- Teknologi berriak 5.- Inbersioak 6.- Esportazioa 7.- Enpresarioa 8.- Hezkuntza 9.- Enplegua 10.- Politika fiskala 11.- Ingurugiroa 12.- Unibertsitatea 13.- Laneko baldintzak 14.- Sindikatuak 15.- Kontsumitzailea

Aipatzen diren gaiak aipatzen direla, EVren programetako erreportaietan hari baten ondoren dabilta gai guztiak: Euskal Herrian 90ko hamarkadan enpresa batzuk badira ongi gestionatua, ongi kudeatuak. Hauetxek berri ematea da *Empresa Vasca* ren helburu nagusia. Aipatutako gaien lehentasunak garbi adierazten du hori.

INKESTAREN EMAITZAK

OROITZAPENA

Bai. Interesgarria, atsegina	Ez	Erantzun gabeak
%54	%36	%10

Empresa Vasca saioaren hastapena gogoratzen duten galdetuz gero, erdiak baino gehiagok erantzun dute baietz, oroitzen dutela eta ia denek oroipen interesgarri edo atsegina zuten saioa sortzeari buruz. Baina ez dugu ahaztu behar %36ak ez duela gogoratzen eta %10ak ez duela erantzuten, beraz ia erdiek ez dutela saioaren hastapena gogoratzen ondoriozta dezakegu.

BEHARREZKOA

Bai	Bai aldaketekin	Erantzun gabeak
	%22,4 edukietan	
	%16,3 ordua	
%22,4	%38,7 guztira	%16,3

Saioaren beharra eta bere jarraipena %70 ontzat ematen du. Baina hauen artean, gehiago dira saioak aldaketekin jarraitu behar duela uste dutenak. Bi dira, nagusiki, beharrezko ikusten diren aldaketak: batetik emisio egun eta orduaren aldaketa eta, bestetik, edukien aldaketa. Erantzuten ez dutenen portzentaia erlatiboki altua da, agian saioa inoiz ikusi ez dutenek ezin dutelako ezer aipatu, eta gutxiago aldaketarik iradoki.

GAIEI DAGOZKIENAK

Nahikoa	Asko	Gutxi/ezer ez
Informazio ekonomikoa	Politika industrialak	Kontsumoa/Kontsumitzailerak
Industria Politika	Kalitatea	Lan Baldintzak
Inbertsioa	Bikaintasun kasuak	Emplegua
Atzerriratzea		Inguru giroa
Kalitatea		Zerga politika
I+G		Gazte ekintzaileak
Enpresa gestioa		Unibertsitatea
Lan Baldintzak		Autogobernua
Lehiakortasuna		Etengabeko formakuntza
Inguru giroa		Sindikatuak
Bikaintasun kasuak		
Enpresa publizitatea		
Industria promozia		

Saioan jorratu izan diren gaiet dagozkien, arlo hauetan erantzuten dutenen iritziak hiru multzotan sailkatu ditugu: nahikoa, askotan edo gutxitan (edo ezer ez) jorratu direla uste dutenen artean. Kuadroak zera adierazten du, gai asko direla nahikoa alditan jorratu direnak, denera hamabost, eta hiru besterik ez direla askotan jorratutakoak: kalitateari eta industria politikari buruzkoak. Bi aipamen *Empresa Vasca* saioan gutxitan edo inoiz jorratuak izan ez diren gaien inguruan: batetik asko dira sail honetan sartutakoak eta bestetik, zuzenean erabiltzaileari, kontzumentzaileari, langileari inguru giroari eta formakuntzari dagozkienak direla. Esan beharra dago, halaber, atal honek erantzun gabekoen portzentaia altua izan duela, %36a, honek interesik eza edo ezjakintasuna adierazten du.

EDUKIEN BALORAZIOA

Positiboa	Negatiboa	Ez eran
%43,5	%5,1	%51,3

Edukien balorazioari dagokionez ere oso altua da erantzuten ez dutenen kopurua: %51. Hala ere, erantzuten dutuenen artean %87ak era positiboak baloratzen dituzten saioaren edukiak.

EMPRESA VASCA IKUSI

Beti/sarri	Inoiz	Inoiz ez
%4,3	%71,7	%24
Grabatuta	Zuzenean	
%52,3	%47,6	
Etxean	Lan lekuan	
%92,5	%7,4	

Empresa Vasca saioa ikusten duten ala ez galderaren erantzunak nahiko garbiak dira: %4,3a besterik ez da saioa sarri edo beti ikusten duena, Inoiz edo inoiz galdetutakoen %71,7ak ikusi dute eta galdetutakoen laurdenak ez du inoiz ikusi. Zehaztapen honetatik azal daitezke aurreko ataleko erantzun gabekoen multzoak. Programa ikusi ez dutenen datua programaren audientzia datuekin alderatu behar da; horrela ondorio fidagarri eta seguruak aterako ditugu. Zuzenean edo grabatuta erdizka ikustea ondorengo arloarekin lotu behar da, etxean edo lan lekuan ikustearekin, eta honek diosku ez dela lan lekua saioa ikusten den tokia. Etxean ikusten da *Empresa Vasca*, bai zuzenean, erdiek, eta bai grabatuta, beste erdiek, denera etxean ikusten dutenak %92,5a dira. Ordutegiaren arazoak, eta zehatz-mehatz laneguna ez denean (larunbatean) emititzeak badu eraginik horretan.

4. ONDORIOAK

– Kalitate haundiko kudeaketa lortzen duten enpresariak, kooperatibak batzuk, SAK beste batzuk, liderrak dira eta aberastasuna dakarte Euskal Herriarentzat. Ez dira orain 30 urte bezala “etsai sozialak”, lapurrak eta langileak kaleratzen dituzten enpresa jabeak. Kontrakoak, aldiz. Enplegua sortzen dutenak eta demokratikoak direnak enpresa zuzentzerakoan. Kudeaketaren bidez, horrela, partehartzaileak bultzatzen dituzte enpresa barnean eta *management* teoriari esker, langileen inplikazioa eskatzen dute, lehen ez bezala. Lehengoa agintekeriako eredu zen. Gaurko eredu berria, enpresariaren irudi berria hornitzen duena bestelakoa da, balore eraginkorretan oinarritzen da, aberastasuna eta lana eskainiz euskal gizarteari. Eragile zuzenak dira enpresariak.

– *Empresa Vasca* programaren hari nagusia, lehen esan den bezala, Euskal Herriko enpresa batzuen ezagupidea ematea izanda. Ongi kudeatutako enpresen informazioa ematea telebistaren bidez. Kalitatea eta lehiakortasuna helburu duten enpresak kanporatzea, milaka enpresarien eredu izan dadin.

– Programaren erreportaietan azaltzen diren ereduak hauexek dira: neurri ertaina edo haundia den enpresa ematen da aditzera. Enpresa hori arlo industrialekoa da. Ez dago enpresa txikirik. Partehartzaileei begiratuta, enpresako jabeek eta gerenteek dute hitza. Ejekutiboan esku dago enpresaren kultura berriaren baloreak azaltzea. Ez dago tokirik langilearen edo sindikatuaren eritzientzat. Kontsumitzaileek ere ez dute tokirik programan. Ikututako gaien errepassoa emanez, inkestan jasotako iritziekin bat dator ikerketa: gestioa, kalitatea eta politika industrialak dira gehien erabilitako gaiak. Beste muturrean lirake hezkuntza, lan harremanak eta kontsumitzailearen hesparruak. Azken hauek aipatu gabe gelditzen dira.

– *Enpresa Vasca* programaren helburu nagusietakoa ez da besterik izan: euskal enpresariaren lana errekonozitu eta lidergo soziala onartu beharra eta premia. Enpresariaren baloreak konpromezu sozialean oinarritzen direlarik, management teoriaren arabera, ETB2ko programa irudi berriaren islada aproposa izan da. Euskal enpresarien irudi soziala berpizteko oihartzun madiatiko zuzena. *Empresa Vasca* programak bide ezin egokiagoa eskaini du 90ko hamarkadan euskal enpresariak euren burua ta jarduna azaldu dezaten.